

Disse prægtige mænd på deres flyvende heste

af Janus Barfoed

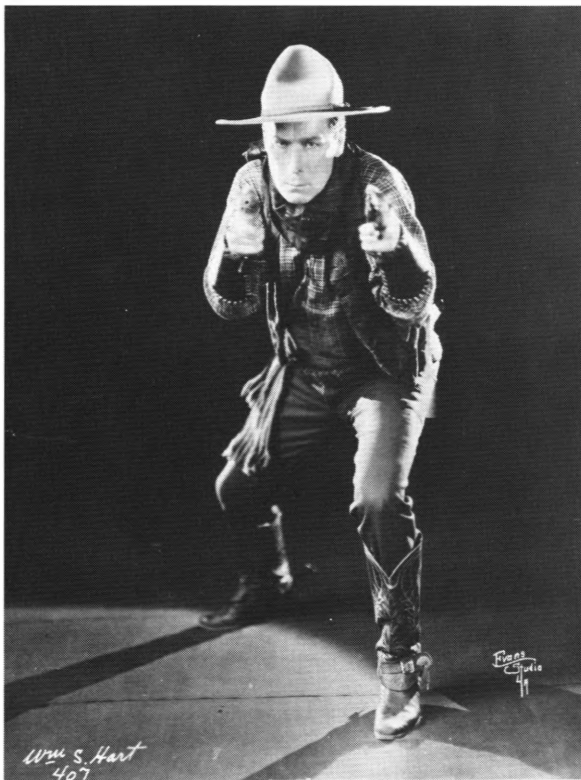
Buffalo Bill, Jr. med Dorothy Wood og Olin Francis i *Rarin' to Go*, 1924.

Tom Mix – Ken Maynard og Tarzan – James B. Warner.

At skulle skrive om stumfilmens cowboys på et par sider er naturligvis en lidt utilfredsstillende opgave, men da den gamle redaktør kom med forslaget, må man jo tage udfordringen op. Med risiko for at dette vil blive noget af en stereotyp oprensning af forlængst glemte navne på mænd med store hatte, djævleblændte ryttere og stål-satte viljer, er dette på den anden side muligheden for at gi' de gamle drenge et par ord med på vejen. Måske vil de i deres himmel nikke anerkendende til en dansk buff's forsøg på at mindes de gode gamle western-dage, hvor vore forfædre sad på kanten af biograf-sæderne og gnavede billetten i stykker af spænding over disse dumdristige ryttere, som jog henover de hvide lærreder verden over i film fremstillet som underholdning – i stribevis – javel, men i modsætning til senere 'voksne' westerns uden at pretendere noget andet end ACTION.

Forunderligt nok er vi i dag stadig i stand til at se den nu 87-årige western fra 1903 – optaget i New Jersey – *The*

Tim McCoy i *War Paint*, 1926.

T.v. William S. Hart.

Great Train Robbery på seks minutter. Heri medvirker *Bronco Billy* (født Max Aaronson), der i løbet af et tiår lavede knapt 430 korte film indtil 1918 og derfor med rette kaldes den første cowboyhelte. Samtidig med ham var *William Duncan*, *Lester Cuneo*, som i tyverne skød sig en kugle gennem hovedet efter et skænderi med sin kone, og *Tom Sant-schi* blevet kendte navne i de dengang beskedne biografer. Historiens mest berømte western star, *Tom Mix*, startede sin karriere i 1910 for producent William Sellig og både iscenesatte og spillede i omkring 235 korte film; indtil 1935 nåede han at indspille 336 film, hvoraf altså de hundrede var features (lange film i modsætning til shorts). Den klassiske og tavse *William S. Hart*, havde tidligt rystet på hovedet over sine biografoplevelser og fik i 1914 overtalt instruktør Thomas Ince til at lade ham indspille og iscenesætte wild west film his way, og resultatet blev en ny og realistisk række film, som det virkelig stadig er en engagerende oplevelse at se; hans karriere sluttede med den episke *Tumbleweeds* (*Det forbudte land*) fra 1925.

Universal Pictures har gennem tiderne produceret det største antal westerns og lanceret de kendteste cowboyhelte. Her startede rodeokongen *Hoot Gibson*, som var selskabets største trækplaster i tyverne, første i en lang række shorts og fra 1921 i features; besindige *Harry Carey*, især instrueret af John Ford, vildkatten *Art Acord*, som mødte en tragisk død i Mexico i 1930; den idag stadig om-

diskuterede *Jack Hoxie*; den mystisk forsvundne *Fred Humes*; championrytteren *Ted Wells*, som i senere år stuntede for *William 'Hopalong' Cassidy*; *Jack Perrin* og *Pete Morrison*, som begge før deres feature-karrierer lavede en lang række shorts; serialkongen *William Desmond* – senere medvirkende i utallige andres film indtil sin død i 1949.

Sideløbende med feature filmene fremstilles Universal hundredvis af shorts med cowboystjerner som veteranen *Edmund Cobb*, rodeovinderne *Ben Corbett* og *Curley Witzel*, *Billy Sullivan*, rumæneren *John Balas Belasco*, der som *Bob Curwood*, spillede hovedrollen i 25 toaktere fra 1927 til 1929, desuden *Ted Carson* i sin *Northwest Mounted Series*, *Hoot's* kone, stuntkvinden *Helen Gibson*, søstrene *Eileen* og *Josie Sedgwick*, *Jack Dauterhty*, *Fred Gilman*, der døde i 1989, i sin *Mustang Series*, *Neal Hart*, der senere blev sin egen producent/instruktør og lavede mange features, drenge-skuespillerne *Newton House* og *Bobbie Nelson*, *Jack Mower*, *Eddie Polo*, som i Tyskland i tyverne lavede en stribe actionfilm, *James B. Warner*, hvis karriere blev kort idet han døde i 1924 som 29-årig af tuberkulose men dog nåede at fuldføre en serie features for et andet selskab.

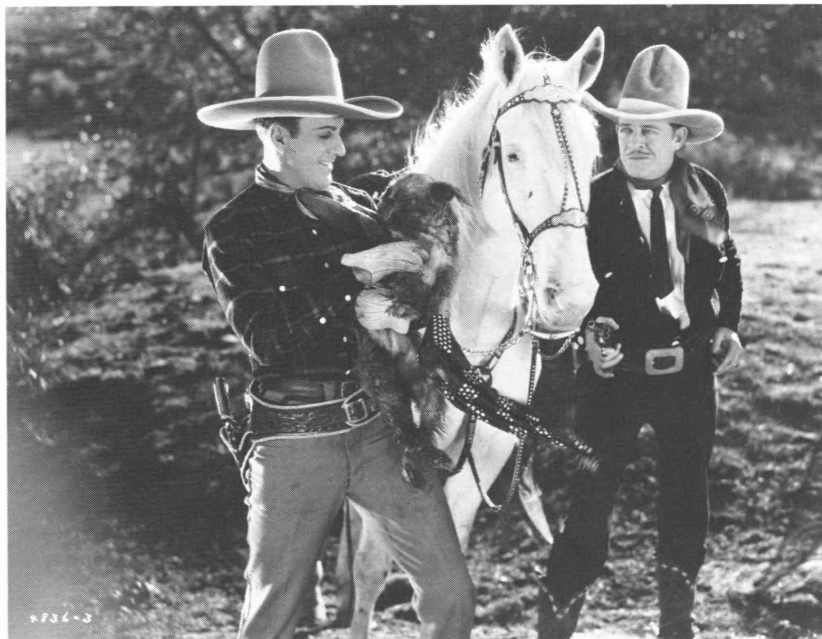
Paramount havde kun en dediceret westernserie hvor *Jack Holt* spillede i en række *Zane Grey* filmatiseringer (hans søn *Tim Holt* og datteren *Jennifer* fortsatte smukt hans traditioner i fyrrene). En tidligere kolossalt populær stjerne,

oprindeligt præst, som i årevis næsten har været glemt men som dengang gjorde *Tom Mix* rangen stridig, var *Fred Thomson*, der for F.B.O. indspillede tyve humoristiske men rappe westerns. Han blev engageret af Paramount men døde af blodforgiftning 1928 efter kun at få lavet fire film. Selskabet, som frygtede lydfilmen, skrev ingen langtrækkende kontrakter men *Richard Dix*, *Lane Chandler* og *Jack Luden* fik hver især chancer for at bevise deres evner som cowboyhelte og fortsatte da også i tonefilm. Den vel kendteste skuespiller stadigvæk, *Gary Cooper*, fik sin debut som en ranglet og populær præriehelte i en håndfuld film for selskabet.

First National havde siden 1926 *Ken Maynard* som dets top attraktion. Der produceredes atten film på et hidtil uset højt produktionsniveau og her lagdes *Ken's* status som en af genrens berømteste cowboyhelte. Da selskabet ikke turde binde en med omkostningerne ved at lave tonefilm, startede *Ken* resolut sit eget produktionsselskab, optog delvis lyd på grammofonplader af de første i serien og udsendte de otte film hos Universal i 1929-30. Som omtalt andetsteds producerede han senere en anden serie for samme selskab.

MGM, der ikke excellerede i westerns, havde dog *Tim McCoy* i en kostbart produceret række wild west film; han var en distingveret expert i the real west og indiansk tegnsprog og hans karriere fortsatte til ind i fyrrene.

Producent *William Fox* havde fine kort på hånden! *Tom Mix*, som hindrede selskabet i at gå konkurs, havde siden 1917 været star dér indtil han i 1928 lavede sine sidste fem stumfilm for F.B.O. Desuden var et andet stort trækplaster een af genrens legendariske fremstillere

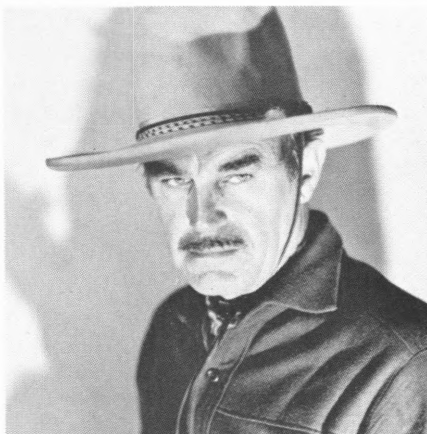
Charles Buck Jones, som tyverne igennem lå højt rangeret for økonomisk at holde Mix i ave og hans popularitet voksede i trediveerne. Tidligere havde Fox indspillet talrige film med brødrene Dustin og William Farnum – men endnu et stort navn skulle dukke op i rækken af wild west stjerner – den charmerende amatørbokser og kamera assistent George O'Brien, som grundfæstede sin position i det næste tiår.

Der fandtes masser af uafhængige producenter af western-oaters. De havde ikke de store selskabers effektive distributionsfaciliteter og deres stjerners navne var derfor mindre kendte men ikke destomindre rigelig populære. Lester Scott var een af the independents og han begyndte i midten af tyverne at fremstille tre serier med tre sympatiske unge fyre, hvis navne han omgående døbte om! Rodeovinderen Jay Wilsey blev til *Buffalo Bill Jr.*, Kent Sanderson til *Buddy Roosevelt* og Floyd Alderson til *Wally Wales*. Disse, ialt 72 westerns, grundfæstede de tre's renommé således at de fortsatte i talefilmen. Min ven Wally, fra 1937 kendt som Hal Taliaferro, kvittede Hollywood i 1953 efter at have medvirket i flere hundrede film som character actor – og startede som statist i 1915.

Af andre kendte cowboyfremstillere var naturligvis lille Bob Steele, som i hele sin stjernekarriere lavede 120 feature westerns og var søn af den yderst produktive instruktør Robert N. Bradbury; Tom Tyler, som også virkede langt ind i fyrerne som cowboyhelt og nok er lærerne mest bekendt som Luke Plummer i *Diligencen*. Hollywood's største stuntman Yakima Canutt var en viril wild west stjerne indtil han i trediveerne blev

Jack Perrin, *Starlight* og Tom London i *Harvest of Hate*, 1929.

en fæl skurk i mange stjerners film, robuste Guin 'Big Boys' Williams, Fred Church, Bill Cody, den diminutive Art Mix (George Kesterson), senere fast slyngel i Columbia's westerns, William Fairbanks, Dick Carter, Jack's broder Al Hoxie, Roy Stewart, Jack Padjan, Cliff Lyons, senere uforfærdet stuntman og 2'nd unit director; desuden Ken's broder Kermit Maynard (i 1927 lanceret som

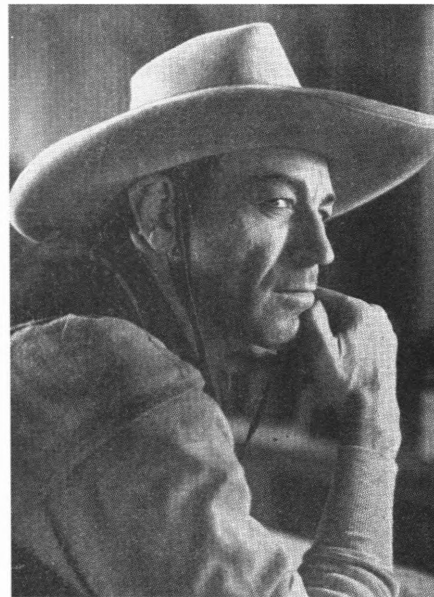

Harry L. Woods (1889-1968). Harry Woods karriere startede i begyndelsen af tyverne og han medvirkede i alle slags film men er dog mest kendt som bandeleder i westerns fra trediveerne og fyrerne. Med sin let genkendelige stemme, sit 'onde' blik og det trods alt, distingverede udseende, var han desuden en fremragende skuespiller, der i højde og drøjde gjorde tilværelsen temmelig vanskelig for ihvertfald 25 af det hvide lærers helte. I senere år havde han mindre roller i utallige film, og hans samlede indsats andrager omkring 180 titler.

Tex M.), Bob Reeves, drengeskuespilleren Buzz Barton, William Patton, Louis Bennison, som sprang i døden fra en skyskraber da hans karriere var forbi, og ikke mindst Leo Maloney, tidligt medvirkende i Mix' Selig westerns og som både producerede, instruerede og spillede hovedrollen i mere end fyrrer film og som den eneste selvstændige producent bekostede den første tonefilm samt introducerede en ny helt på markedet, Don Coleman, som døde fornyligt.

Sluttelig må vi mindes Rex Bell, som startede i stumfilmens sidste dage og som blev gift med skuespillerinden Clara Bow; Raymond Glenn – der som Bob Custer ofte vist i danske biografer; producenten, instruktøren og stjernen Ben Wilson, Franklyn Farnum – ikke i familie med de andre Farnum'er – samt Dick Hatton. At William Boyd faktisk var stjerne i et par westerns i slutningen af tyverne må ikke glemmes her; han gik jo helt til tops da han i 1935 overtalte producer Harry Sherman til at overlade ham rollen som 'Hopalong Cassidy'.

Uanset kvalitet er disse stumme mænd, deres producenter og instruktører den underste del af westernpyramiden som ikke mere synes at vokse – og vi vil aldrig se deres lige...

Allan Sears (1887-1942). Allan Sears begyndte sin karriere i årene før 1920 og spillede lead i en del film i stumfilmsperioden. Fra begyndelsen af trediveerne optrådte han i westerns for Universal og især Columbia, hvori han specielt havde Charles Starrett som modpart. Hans bedste rolle er utvivlsomt som den tændstiknavende Bill Slag – 'en ond og grusom mand' – i *Two-Fisted Sheriff* (I seksløberens skygge) fra 1937 og hvorfra dette fremragende portrætfoto stammer.